

ՍՆՆԵՔԵՐԻՄ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՄԸ

Էջմիածնի Գէորգեան ձեմարանի բակում կը գտնուի հասարակ եւ անտաշ քարէ արձանագրութիւն մը, անցման գրով եւ տառասխալներով, ինչպէս կը տեսնուի վերի պատկերին մէջ։ Քարը բերուած է Իգդիրէ զէպի Նրասիւն երկու ժամ հեռի Բլուր գիւղից, որի առջեւէն կանցնի փոքրիկ առու մը, սկիզբն առնելով Ղարա-ղալայից։

Արձանագրութիւնը գրուած է այս ձեւով .

ԿԱՄԵՂԵՎ ՀԱՅՈՒՆՆԵՐԻ

ՊԱՌՈՒՄ ՎԱՍ

ՄԵՂԱՅ

ԿԱՆԵ

ՍԱՆՈՒՆ

Է

ԱՅ

ՆԽԱ

ԹՎԻՆ

Ի ԹԱՊԱՎՈՐՈՒՄ

ԹԵԱՆՈՒՆԱՔ

ԵՐԵՄԱ ԵՄԴՈՐ

Դ ԿԱԿՆԵՑԻԱՆ

Այսինքն է — «Կամ եղեւ Հայոց (կամ հայո եւ կամ հոյո) ջրի զառուս վաս(ն) մեղաց հանել յանուն Աստուծոյ ՆԽԱ (= 992) ԹՎԻՆ — Ի Թապալորութեան Սինաքերիմա ես Գորգ կա(ն)կնեց(ի) խաչս» :

Յայտնի է թէ արձանագրութեանս մէջ յիշուած Սենեքերիմ Թապալորն Աղուանից Սեւադա Թապալորի որդի Սենեքերիմը չէ, այլ Աբուսահլ-Համազասպի որդի Սենեքերիմ Արծրունին է, Սենեքերիմ-Յովհաննէս եւս կոչուած, ճիշտ ինչպէս կը կոչուէր նաեւ Աղուանից Սենեքերիմը : Այս վերջինս իր տաղանդովը վերականգնեց Աղուանից Թապալորութիւնը եւ քանի մը տարի յետոյ մեռաւ (1084 թ) . իսկ առաջինը — Սենեքերիմ Արծրունին — թէեւ բազմաթիւ շինութիւններով օժտեց Վասպուրականը, բայց վերջապէս ազգին չահերը ոտքին տակ առած՝ իր եւ իր մօտաւոր մարդոց հանգիստը փնտռելու համար 1021 (= ՆՀ) թուին «դէմ եղեալ գնացին յաշխարհն Յունաց ժոյժ արամբք» : Թող զկանայս եւ զմանկտիս», ինչպէս կը վկայէ Արծրունեաց պատմիչը Թովմա, երես 308, տպ. Պատկ. :

Սենեքերիմ Արծրունու ծննդեան թուականը յայտնի չէ, բայց մեր պատմութեան մէջ կը յիշատակուի 990 թուականէն սկսեալ . իսկ վախճանն է 1027 թուին : Ուրեմն տարակոյս չկայ թէ արձանագրութեանս մէջ յիշուած «Սինաքերիմ»ը՝ այս վերջինս է :

Կարեւոր է նաեւ այն պարագան որ Արծրունեաց իշխանութեան սահմանն աւելի կընդարձակուի այս արձանագրութեամբ, տարածուելով մինչեւ Էջմիածնի մօտերը :

* *

ՀԻՆ ԽԱՆԳԱՐԻ ՄԵ ՊԱՏՈՒԽԱՐԱՆԵ

Դիմացի երկաթագիր արձանագրութիւնն ալ կը գտնուի Գէորգեան Ճեմարանի բակում, եւ դուրս բերուած է Սուրմալի վիճակի ինսֆալու գիւղի «Վանքատեղ» կոչուած աւերակներէց :

Վանքատեղ — ինչ մենաստան մը եղած է, ինչպէս ցոյց կուտան առնուն եւ հոն գտնուած փոքրիկ եկեղեցւոյ մը աւերակն որ այժմ ու Յովհաննէս կը կոչուի եւ ուխտատեղի դարձած է մօտակայ բնակչաց :

Արձանագրութիւնս թերի եւ սխալներով հրատարակուած է հ. Ալիշանի «Այրարատ»-ում, երես 125 ա, սրբազան Արիստ. արքեպ. Սեդրակեանցի օրինակութեան վրայէն : Բնագիրը — ինչպէս ցոյց կուտայ պատկերը — 7 տողի վրայ գրուած է թէեւ, բայց ես կանոնաւոր տողերու կը վերածեմ հոս եւ կը բաղդատեմ հ. Ալիշանի հրատարակութեան հետ :

Իմ.

Ալիշ.

ԹՎ ² ԼԱ

Շնորհիւն Աստուծոյ
Ես Վահրամ կսկծալի
Որ եւ զխաչս կանկնեցի
Առ Քրիստոս բարէխաւսի
Շնորհական եւ Թամամի
Տղայ եղեալք յայսմ աշխարհի
Կսկիծ թողին անմոռնալի
Հաւրն եւ մաւրն Սեւաստի
Ով կարդացողք այսմ գրի
Ջմեզ յիշեցէք Տէրն ողորմի
Յահեղ աւուր դատաստանի

ԹՎ... ԼԱ. Շնորհիւն Աստուծոյ.
Ես Վահրամ կսկծալի
Որ եւ զխաչս կանգնեցի

Նիհորկանն եւ Թամամի
Տղայ եղեալք յայսմ աշխարհի.
Կսկիծ թողին անմոռնալի
Հաւրն եւ մաւրն Սեւաստի.
Ով կարդացողք այսմ գրի
Ջմեզ յիշեցէք, Տէրն ողորմի
Յահեղ աւուրն դատաստանի :

Եթէ իրօք ԼԱ (=582) պէտք է կարգալ թուականը, այն ատեն կարելի է հնութեան մը առջեւ կը գտնուինք. բայց այս երկու տառերը պարփակող շրջանակէն դուրս՝ քիչ մը վերեւ՝ կը տեսնուի փոքրիկ «2» մը եւս. ուստի հարկ կը լինի կարգալ՝ «ԹՎին 2ԼԱ», այսինքն 1282 թ. ։

ԿՈՆԴԱԿ ԱՊԱՀԱՐՁԱՆԻ

Է

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՌՄԺԲ

Ի Տէր Յովհ(ա)նէս Կթղիկոսէ
բազմաւ օրհնուբ եւ մեծաւ
սիրով սբյ Աթռյս զօրացու
ցիչ շնորհին ծանիր սիրեցեալ
որդի պրն Աբրահամ քօխայ (1)
զի ահա զգիրդ եկաւ ի վր. սար
գիս վրդպտն այն կին արձակօղ
անիրաւ մարդկանցն կողմէն
հիմա մեք գրեցինք պետրոս
վրդպտին որ կամ տանել տա(յ)
իւրեան վանքն կամ ինքն կայ
էտեղ քեզ մօտ նոցա բան չի
նի որ զաւակ ունէն ամենեւին
նց արձակումն չկա հալպաթ
դու ալ մուղայէթ (2) լինիս
ապրի իմ որդին այն շուն շան որ
դոցն կանայքն պահիլ պիտէն
թէ որ չի եաչէն. յղես գան
էստեղ հալպաթ. լեր ողջ.

Այս խիստ հետաքրքրական կոնդակը — որ թերեւս եզականն է իր տեսակին մէջ — կը գտնուի Էջմիածնի միաբան Կ. Յաչիկ Ժ. Վ. Դատեանի ժողովածուին մէջ, Թ. Գ. համար 19, Թղթին մեծութիւնն է 16, 5 × 9 հարիւրորդամետր, Կոնդակագիր կաթողիկոսն է՝ Աղուանից երկրի Յովհաննէս կաթողիկոսը, որի կնիքէն կերուի թէ 1763ին (=ՌՄԺԲ) բազմած է կաթողիկոսական աթոռին վրայ:

Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

(1) Տանուտէր: — (2) Ուշագիր: